

Педагогічна та корекційна психологія

Томаржевська І.В.

доцент кафедри практичної психології

факультету педагогіки і психології

Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова,

м.Київ, Україна

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ УСВІДОМЛЕНОГО БАТЬКІВСТВА МОЛОДИМ ПОДРУЖЖЯМ

Повноцінне сімейне виховання суттєво впливає на психологічне здоров'я дітей. Основою повноцінного сімейного виховання є усвідомлене ставлення подружжя до батьківської ролі, виконання якої має безпосереднє значення для якості життя кожної людини.

Останнім часом активізувалися ознаки кризи сім'ї: малочисельність, нестабільність, послаблення батьківської ролі саме батьків, фемінізація та багато інших. Про це свідчить збільшення кількості таких небажаних явищ як сирітство та дитяча безпритульність. Вочевидь, для подолання таких явищ та повноцінного становлення інституту сім'ї необхідна спеціальна робота з молоддю щодо формування усвідомленого, відповідального батьківства.

Враховуючи різні підходи до сім'ї з точки зору фертильності сім'ї, стадій батьківства і віку дитини, в якості робочого, прийнято наступне визначення: молода сім'я - це сім'я з дітьми дошкільного віку і першим досвідом сімейного виховання, в якій відбувається прийняття батьківської відповідальності і реалізація уявлень про батьківстві [2; 3].

Визначальним чинником для віднесення сім'ї до групи "молодих" є не стільки тривалість спільного життя подружжя, скільки усвідомлення і прийняття батьківської ролі і досвід батьківства. Ухвалення рішення щодо народження першої дитини, переживання подружжям вагітності,

усвідомлення індивідуальності дитини, взаємодія з чоловіком як з батьком своєї дитини, рефлексія своїх дій як батька (матері) і перетворення батьківських позицій від ідеальних до реальних істотно впливають на стан сім'ї при будь-якій тривалості її існування.

Під формуванням навичок усвідомленого батьківства розуміють процес систематичного цілеспрямованого впливу на свідомість дитини задля забезпечення її нормального психічного, статевого розвитку, передачі наукових знань про стать людини [1].

Аналіз психологічної літератури показує, що проблема батьківства як інтегрального психологічного утворення особистості, чинники його формування розроблені досить слабо. Практично не розроблено питання цілеспрямованого формування усвідомленого батьківства.

В період становлення батьківство не може бути стійкою структурою, адже структура ця є рухливою. Саме тому в процесі формування усвідомленого батьківства можуть спостерігатися відсутність узгодженості деяких компонентів між батьками, виникнення конфліктних ситуацій з приводу ставлення до виховання дітей тощо.

Формування усвідомленого батьківства – це процес становлення узгодженості уявлень чоловіка і дружини, батька та матері відносно своєї ролі, функцій, розподілу обов'язків, відповідальності. З появою дитини це узгодження починає реалізовуватися на практиці.

Гармонійне виховання, ефективне батьківство є складовими усвідомленого батьківства. Загалом усвідомлене батьківство включає наступні складові:

- усвідомленість сімейних цінностей, установок та очікувань батьків, батьківських позицій, почуттів, ставлення, відповідальності, стиля виховання;
- усвідомлення батьківської складової своєї власної особистості – розуміння себе, своїх реакцій, мотивів поведінки відносно дітей, власне своєї автентичності;

– узгодженість з партнером, усвідомлення свого батьківства, почуття «ми-батьки».

Становлення батьківства відбувається саме на етапі молоді сім'ї. На початку сумісного життя подружжя батьківство починає формуватися спочатку на індивідуальному рівні, далі на надіндивідуальному, що тісно пов'язане з категоріями відповідальності, довіри, щирості, прийняття. Для формування усвідомленого батьківства важливе значення мають всі складові його компонентів.

Становлення, формування і функціонування батьківства потребує психологічного супроводу. На відміну від психологічної підтримки, яка спрямована на подолання неблагополуччя, що склалося, психологічний супровід сприяє створенню умов, що запобігають неблагополуччю.

Технологія психологічного супроводу відрізняється від інших технологій (психокорекції, психологічного консультування) позицією психолога і інших суб'єктів супроводу; способами взаємодії і розділення відповідальності психолога з батьками, пріоритетами видів і напрямів діяльності психолога в роботі з батьками, стратегічними цілями (розвиток особистості батька як суб'єкта сімейного виховання) критеріями ефективності роботи психолога в термінах суб'єктності особи батьків, пов'язаної з прийняттям батьківської відповідальності.

Психолого-педагогічне формування батьківства - це розвиток і корекція його складових за допомогою психолого-педагогічних засобів.

Процес психолого-педагогічного формування усвідомленого батьківства можливий у рамках психологічного супроводу молоді сім'ї що виховує дітей: супровід становлення батьківства, підтримка молодих батьків у важких і кризових ситуаціях, психологічне орієнтування сімейного виховання.

Отже, усвідомлене батьківство - інтегральна психологічна освіта особи батька або матері, що є системою взаємодії ціннісних орієнтацій,

батьківських установок, почуттів, стосунків позицій і батьківської відповідальності, сприяючих формуванню гармонійного стилю сімейного виховання. Сутність формування усвідомленого батьківства в молодій сім'ї полягає в становленні цілісної структури батьківства, встановленні стійких зв'язків між її структурними компонентами, в повноцінному прояві когнітивної, емоційної і поведінкової складової кожного структурного компонента батьківства.

Література:

1. Братусь І. Формування навичок усвідомленого батьківства та ранній розвиток дитини (методичні матеріали) / І. Братусь, А. Гулевська-Черниш, Т. Лях // *Практ. психологія та соц. робота* – 2002. – № 5. – С. 36–49
2. Овчарова, Р.В. Психологические особенности родительства в молодой семье [Текст] / Р.В. Овчарова, Е.Г. Смирнова // *Семья XXI века: ценности, ориентиры: материалы II Международной научно-практической конференции.* - Самара: Изд-во «Универс групп», 2008. - С. 197-200.
3. Усвідомлене батьківство як умова повноцінного розвитку дитини : метод. матеріали / за заг. ред. Г. М. Лактіонової. – К. : Наук. світ, 2004. – 107 с.